

Glöm inte mineralfodret på betet

Både kobolt-, koppar och selenbrist försämrar immunförsvaret. Spårämnesbrister påverkar också ämnesom-sättningen och lammens allmäntillstånd, så att deras möjligheter att växa och utvecklas blir sämre.

Risken för spårämnesbrister varierar i vårt långa land. Risken för kobolt- och kopparbrist är störst i södra Sverige inklusive Öland och Gotland, särskilt på sand- eller mossjordar. Hela landet är i princip selenfattigt. För att undvika och förebygga spårämnesbrister ska djuren ha tillgång till mineralfoder och saltsten under betesgången.

Mineralfodret ska passa våra svenska förhållanden. Ett foder som används i ett annat land är inte alltid lämpligt i Sverige. Det beror på skillnader i jordmån, växtlighet, tillgängliga mineraler mm. Mineralfodret innehåller i regel salt för smaklighetens skull. Saltsten bör erbjudas separat för att undvika att djuren tillfredställer sitt saltbehov med mineralfoder! Vid spårämnesbrist kan detta utnyttjas genom att saltstenen tas bort och på så sätt ökas mineralfoderkonsumtionen!

Spårämnesbrist måste förebyggas

Om bristerna tillåts uppkomma, är redan mycket förlorat och för sent. Vissa skador är inte ens möjliga att korrigera. Spårämnesbrist kostar mycket pengar. Främst i produktionsbortfall, men även i veterinärkostnader och fördrade utfostringskostnader. Man får räkna med en avsevärt längre uppfostrings-tid. Bristerna slår hårt mot immunförsvaret, vilket innebär att djuren blir betydligt mer utsatta för sjukdomar och infektioner än de annars skulle vara. Genom att väga lammerna regelbundet under betes-säsongen kan man få tidiga signaler om att allt inte står rätt till.

Kopparbrist

Kopparbrist kan uppstå om betet och fodret är kopparfattigt, eller genom att

Mineralbrist kan leda till kraftiga diarréer hos lamm. Foto: Einar de Wit.

kopparn utkonkurreras av andra mineraler i fodret, t ex molybden, svavel eller järn. Symptom på kopparbrist kan vara ett försvagat immunförsvaret, vilket kan öka känsligheten för diverse sjukdomar, t.ex. tarm- och lunginfektioner samt parasitangrepp. Vid grav kopparbrist kan symptomen vara dåliga muskelkoordinationer med rörelsestörningar hos lamm, s k swayback (har ej setts i Sverige). Hos växande lamm och ibland hos vuxna djur ses dålig päls (typ stålull), nedsatt matlust, trötthet och blodbrist (bleka slemhinnor). Kopparbrist åtgärdas med förhöjda kopparintag i fodret.

Men kopparförgiftning då?

Alla har väl hört talas om fårens känslighet för koppar och benägenhet att lagra upp densamma. Här finns förklaringen till allt prat om kopparförgiftning. Och kopparförgiftning kan förvisso bli en realitet, men är i förhållande till brist sällsynt. Raserna Texel och Ostfriesiska mjölkfår är koppar-känsliga och ska ha mineralfoder utan koppar. Övriga raser, och framförallt växande lamm (oavsett ras), behöver mineralfoder med koppar. Försiktighet alltså beträffande Texel och Ostfriesiska mjölkfår och korsningar med dessa!

Koboltbrist

Kobolt är nödvändigt för att idisslare skall kunna bilda vitamin B12. Vid brist på kobolt/vitamin B12 kan inte propionsyra i vämmen omvandlas till glukos. Detta leder till energibrist. Halten propionsyra ökar i blodet, vilket gör att aptiten minskar och djuret magrar av. Vitamin B12

ingår dessutom i ett enzym som är viktigt för proteinbildningen. Brist på detta enzym ger minskad kväveomsättning, med minskad tillväxt och ullproduktion som följd. Lammerna tappas vikt och "växer bakåt". Ett annat typiskt tecken är att lammerna får tårflöde utan att ögonen är inflammerade. Ögonslemhinnorna är bleka (jämför lakansväv) och typiskt för koboltbrist är även skorviga öron.

Diagnos

Diagnosen ställs bäst på slaktade eller avlivade djur. Det är alltså viktigt att låta obducera och begära kemisk analys av lever. Men även vid slakt eller hemsakt går det bra att plocka ut lever och skicka in för kemisk analys. Observera att remiss krävs från din fårhälsoveterinär. Det är kostsamma analyser! Vid misstanke om koboltbrist kan man göra en s k diagnostisk behandling med vitamin B12.

Kontrollera konsumtionen!

Även om lammerna har tillgång till mineralfoder på betet, kan de ändå drabbas av spårämnesbrist. Detta beror ofta på att lammerna helt enkelt äter för lite av mineralfodret. Att mineralfodret är smakligt är en förutsättning för att djuren ska få i sig rätt mängd. Vissa djur föredrar slickbaljor medan andra föredrar löst mineralfoder. Slickbaljor blir ofta cementliknande av vädrets inverkan. Lammtänderna rår inte på denna konsistens utan bör få löst mineralfoder i stället. På betet är det ju nästan alltid fråga om fri tillgång, men det innebär inte att man inte ska ha full kontroll på konsumtionen. Kontrollera

Ett lamm med kliniska symtom på koboltbrist, bland annat ett rikligt seröst tårflöde.

om åtgången är för stor eller för liten! På förpackningarna finns alltid angivet en rekommenderad dos.

Rekommenderat innehåll

- Ca/P skall vara 2.0-2.3 Felaktig Ca/P kan ge skelettstörningar hos växande djur.
- Selen skall ingå (ligger ofta på 30-40 mg/kg)

- Kobolthalten bör vara minst 20 mg/kg
- Kopparhalten skall vara 200-400 mg/kg.
- Använd kopparfritt mineraldoser om du har Texel eller Ostfriesiska mjölkfår samt om du fodrar med kraftfoder innehållande koppar. Växande lamm efter avvänjning på bete kan dock behöva mineraldoser med koppar, oavsett ras. Kontrollera alltid åtgången! Räkna med ca 10 g per tacka eller lamm och dag. Höj till 20 g till högräktiga och digivande tackor. Observera att halten koppar i kraftfoder endast avser tillsatt koppar, ej naturligt förekommande koppar i de ingående råvarorna.

Historiskt

Tidigare var sjuklighet/dödlighet i muskeldegeneration till följd av brist på selen/e-vitamin hög. Sedan man under flera decennier höjt seleninnehållet i kraftfoder och mineraldoser samt infört förebyggande åtgärder har symptomen i stort

försvunnit. I mitten på 80-talet hade man stora tillväxtdepressioner på framför allt Öland, Gotland och i Skåne beroende av kobolt- och/eller kopparbrist. Sedan Fårhålsvården väl uppdragade detta och korrigerade spårämnesintaget har slaktvikterna ökat och sjukdomsproblemen/dödligheten nästan upphört. Nästan! För det förekommer fortfarande enstaka fall och då beroende på bristfällig spårämnes-tillförsel. Det används fortfarande mycket oberikade kraftfoder (läs spannmål) i vårt land.

Vi vill alltså varna för sparsambet när det gäller mineraler och spårämnen! Anledningen är att det kan bli mycket kostsamt!

Ulrika König och Lisbeth Rudby-Martin

OM FÅRSKÖTSEL

Hur slaktar vi våra lamm i framtiden?

I de senaste numren av Fårskötsel har lammslakten diskuterats ordentligt. Det händer mycket i slaktSverige just nu och många fårägare är oroad för hur framtiden ser ut. Det är inte bara ett Norrlandsproblem utan mer ett glesbygdsproblem som berör många fårägare i landet.

Vi har försökt att belysa hur utvecklingen ser ut och varför det ser ut som det gör. Men vi har också visat bra exempel på alternativ. Hur man med eget initiativ och lite entreprenörsanda kan ta saken i egna händer och faktiskt göra något positivt av situationen.

Vi kommer att fortsätta spegla slakt-situationen framöver i Fårskötsel. För vilken inriktning man än har på sitt förföre-

tag så är de flesta beroende av att kunna slakta lammerna på bra villkor.

Vi vill gärna komma i kontakt med er läsare i denna viktiga fråga. Vilka problem har du eller fungerar slakten där du bor bra, hör av dig till oss och berätta. Vi vill också gärna berätta om fler kreativa personer som löser sin lammslakt på egen hand, tipsa redaktionen så skriver vi för att inspirera andra!

När nästa nummer kommer så har

vi passerat årets förbundsstämma i Höör och det kommer ett fylligt referat av vad som hände där. Dessutom berättar vi om ett intressant forskningsprojekt från Röbäcksdalen om lammens foderbehov.

Och som vanligt en massa annat matnyttigt! **Nästa nummer av Fårskötsel utkommer precis innan midsommar.**

Ha en trevlig tid fram till dess och på återläsande, Marie och Einar

Sommaren gjorde ett tidigt besök när arbetet slutfördes med detta nummer av Fårskötsel så korrekturläsningen fick flytta ut i trädgården! Norfolkterriern Mel Gibson övervakar så att inga staufler slinker igenom.